

ગુજરાતી માતૃભાષા ફરજિયાત વિદ્યાર્થી માટે ફાયદાકારક

રાજ્ય સરકાર દ્વારા શાળામાં ગુજરાતી વિષયને ફરજિયાત બનાવ્યો છે. હકીકતમાં ગુજરાતી વિષયને ફરજિયાત કર્યો છે તેમ કહેવા કરતા માતૃભાષાના શિક્ષણને ફરજિયાત કર્યું છે તેમ કહેવું વધારે ડહાપણભર્યું કહેવાશે. આજે આપણે જોઈએ છીએ તો દેખાદેખી કે રાતોરાત પોતાના બાળકને અંગ્રેજી ભાષા શીખવવાના મોહમાં વાલીઓ વિદ્યાર્થી વગર પોતાના બાળકને માતૃભાષાનું શિક્ષણ આપ્યા કરતા અંગ્રેજી ભાષાનું શિક્ષણ આપવામાં વધારે ઉત્સાહી જણાય છે. પરંતુ તેનાથી જેટલો ફાયદો છે તેના કરતા નુકશાન વધુ છે. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને આવા મોહભંગમાં ફસાયેલા વાલીઓ માટે જ સરકારે આ નિર્ણય કર્યો હશે. આજે ધો.૧૦મની પોતાની જ માતૃભાષામાં ૩૦ ટકા જેટલા બાળકો નાપાસ થાય તે શું સૂચવે છે? સૌ વાચકો નોંધ લેશે કે, માતૃભાષાનું શિક્ષણ અને માતૃભાષા દ્વારા શિક્ષણ એ બન્ને સાવ અલગ બાબત છે. અહીં માતૃભાષાના માધ્યમની વાત નથી કરી. પરંતુ ગુજરાતી માતૃભાષા શીખવાની વાત કરી છે. આજે દેશમાં વધી રહેલું સ્થળાંતર, આંતરરાષ્ટ્રીય અભ્યાસ અને ઇન્ટરનેશનલ શાળાઓની લોકપ્રિયતાને કારણે માતૃભાષા સિવાય અન્ય ભાષામાં શીખતા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા વધી રહી છે.

સંશોધનો મુજબ માતૃભાષા દ્વારા શીખવાથી સારી અને ઝડપી સમજ પ્રાપ્ત થાય છે, ઉપરાંત શાળા પ્રત્યે વધુ સકારાત્મક વલણ ખીલે છે. માટે જ બાળકો ભલે બીજી ભાષા શીખે પરંતુ તેમની માતૃભાષાને જાળવી રાખે તે અગત્યનું છે. બીજું સંશોધન જણાવે છે કે, બાળકે માતૃભાષામાં મેળવેલી કુશળતા અને વિભાવનાને અન્ય ભાષા શીખતી વખતે પુનઃશીખવવાની જરૂર નથી. માતૃભાષા શીખ્યા પછી અન્ય ભાષા શીખવી સરળ પડે છે. કારણકે, બીજી ભાષા શીખતી વખતે બાળક માતૃભાષાના બંધારણ કે વ્યાકરણની કેટલીક બાબતોનું સંક્રમણ (ઉપયોગ) કરે છે. જે સરળતાથી થાય છે. માતૃભાષા અન્ય ભાષા શીખવા માટે મજબૂત પાયો બનાવે છે. અન્ય ભાષાનું વ્યાકરણ શીખવા માટે પણ માતૃભાષા જ મદદ કરશે. ગણિત કે વિજ્ઞાન કે કોઈપણ બાબત શીખવા માટે માતૃભાષા એ શક્તિશાળી સાધન છે. માતા-પિતા બાળકને વાર્તા કહે છે કે કોઈ ઘટનાની રજૂઆત કરે છે ત્યારે બાળકો પોતાના મનમાં પોતાની આગવી સંકલ્પનાઓ – વિભાવનાઓ કે પરિભાષા વિકસાવે છે અને જ્યારે શાળામાં ભણે છે ત્યારે તેની સાથે જોડાણ કરે છે. જો કોઈ અમૂર્ત કૌશલ્યો ફક્ત બીજી ભાષા દ્વારા શીખવવામાં આવે તો બાળકને વધુ મુશ્કેલી પડે છે.

માતૃભાષા ગુણવત્તાયુક્ત શિક્ષણ મેળવવા માટે જ જરૂરી છે એમ નથી, તે ઉપરાંત, લાગણી, હાવભાવ અને આરોહઅવરોહ યુક્ત વિચારો વ્યક્ત કરવા માટે ખૂબ જ ઉપયોગી થઈ પડે છે. આ કામ તમે અન્ય ભાષામાં એટલું ગુણવત્તાયુક્ત નહિ કરી શકો, જેટલું તમે તમારી માતૃભાષા દ્વારા કરશો. જ્યારે આપણે કોઈ વિચાર કરીએ છીએ ત્યારે હકીકતમાં તેને આપણે માતૃભાષામાં આકાર આપીએ છીએ. આમ આપણા માનસમાં ઘડાતી કોઈપણ સંકલ્પના માતૃભાષામાં જ ઘડાય છે. માટે તો રાત્રે સ્વપ્ન પણ આપણને આપણી માતૃભાષામાં આવે છે. આપણે આપણા વિચારો અન્યને બોલીને કે લખીને જણાવવા હોય તો તે કામ માતૃભાષા દ્વારા જેટલું ગુણવત્તાયુક્ત, સરળ અને ઝડપી થશે તેટલું અન્ય ભાષા દ્વારા નહિ કરી શકીએ. તેવી

જ રીતે અન્ય પાસેથી વિચારો જાણવામાં પણ માતૃભાષામાં સરળતા રહે છે. ભલે આપણે અન્ય ભાષામાં વાત કરતા હોઈએ, આપણને સૌ પ્રથમ જે વિચારો આવે છે તે માતૃભાષામાં આવે છે તેનું અનુવાદ કરીને આપણે અન્ય ભાષામાં રજૂ કરીએ છીએ. એજ રીતે અન્ય ભાષામાં સાંભળીએ છીએ, ત્યારે તેનું અનુવાદ આપણી માતૃભાષામાં જ કરીને આપણે સમજીએ છીએ. માટે તો નેલ્શન મંડેલાએ કહેલું કે, 'કોઈ વ્યક્તિ સાથે તેની માતૃભાષામાં વાત કરશો તો તે વાત તેના હૃદય સુધી પહોંચે છે.

આપણે મનમાં કોઈપણ બાબતે કોઈપણ તર્ક કરતા હોઈએ ત્યારે તે માતૃભાષામાં જ કરતા હોઈએ છીએ. પછી ભલેને આપણે પરદેશમાં કોઈ રોડ પર કે મોલમાં ફરતા હોઈએ. અરે, અંગ્રેજીમાં કોઈ વાત વાંચીએ કે સાંભળીએ ત્યારે તેને સમજવા માટે આપણું મન તેનું માતૃભાષામાં જ રૂપાંતર કરે છે. આપણે અંગ્રેજી ભાષામાં કશુંક વાંચતા હોઈએ ત્યારે તેનો અર્થ આપણી માતૃભાષામાં જ કરીને સમજીએ છીએ. જો કોઈ શબ્દનો અર્થ ના ખબર હોય તો આપણે ડીક્ષનરી ખોલીને બેસી જઈએ છીએ. મોટાભાગે એવું પણ બને છે કે કોઈ શબ્દનો અર્થ ખબર ના હોય તો આખું વાક્ય વાંચીને જે તે શબ્દના અર્થ વિષે અનુમાન કરીને પણ સમજીએ છીએ. આમ ભલે અન્ય ભાષા વાંચતા હોઈએ પણ સમજ , વિચાર, તર્ક વગેરે આપણી ભાષામાં જ કરીએ છીએ.

અહીં માતૃભાષાને ધ્યાનમાં રાખી કેટલાક વિધાનો રજૂ કર્યા છે. જેને બે બે વાર વાંચીને સમજવાનો પ્રયત્ન કરશો. માતૃભાષા હૃદયમાંથી આવે છે અને અન્ય ભાષા મગજમાંથી આવે છે. માતૃભાષા એ આપણી આંખ છે તો અન્ય ભાષા એ ચશ્માં છે માતૃભાષા એ મા છે તો અન્ય ભાષા માસી છે. માતૃભાષા દ્વારા થતી વાત કુદરતી ઘટના બની જાય છે જ્યારે અન્ય ભાષામાં થતી વાત કૃત્રિમ ઘટના બની જાય છે. માતૃભાષા એ વ્યક્તિના જીવનનો મહત્વનો ભાગ છે. અન્ય ભાષા નબળી કે ખરાબ છે તેવું નથી, પણ આપણા માટે આપણી માતૃભાષા જ ઉત્તમ છે.

માતૃભાષા એ પરિવાર, સમાજ અને સંસ્કૃતિને જોડવાનું કામ કરે છે. માતા-પિતા, દાદા-દાદી કે માસા માસી, કાકા-કાકી સામે અન્ય ભાષાનો બહોળો ઉપયોગ કરતા બાળક અને તેના સબંધીઓ વચ્ચેના લાગણીભર્યા સંબંધો ઓછો થતા જાય છે. બન્ને એકબીજા સાથે વાત કરવાનું પણ ટાળતા હોય છે. આમ માતૃભાષાથી બાળક સામજિક બને છે. એટલું જ નહિ અન્ય મૂલ્યો વિકસાવવા હશે તો માતૃભાષાનું માધ્યમ સરળ પડશે.

કેટલાક વાલી ખાસ કરીને મમ્મીઓ જે બીજી ભાષા સારી રીતે જાણતા નથી છતાં પોતાના બાળક સાથે એ જ ભાષામાં વાત કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે. અહીં બાવાના બેચ બગડે છે. પોતાની માતૃભાષા પાકી થતી નથી અને અન્ય ભાષા ખોટી શીખે છે. એક સંશોધન એવું જણાવે છે કે, નાનપણમાં બાળક એકથી વધુ ભાષા સરળતાથી શીખી શકે છે. માટે શાળામાં અન્ય ભાષા ભલે શીખે પણ ઘરમાં માતૃભાષાનો જ ઉપયોગ કરવો જોઈએ. આંતરરાષ્ટ્રીય સારી ગણાતી શાળાઓ વાલીઓ માટે સમયાન્તરે શાળામાં વર્કશોપ ગોઠવે છે અને માતૃભાષાનું મહત્વ સમજાવે છે. ઉપરાંત બાળકોને માતૃભાષામાં અન્ય પુસ્તકો વાંચવા માટે પ્રેરણા આપે છે.

ઉપરની વાતનો અર્થ એવો નથી કે, બાળકને અન્ય ભાષા ન જ શીખવાડવી જોઈએ. મુખ્ય અર્થ એ છે કે ભલે અન્ય ભાષા શીખવાડો પણ પહેલા માતૃભાષા પાકી કરો પછી અન્ય ભાષાને પણ પાકી કરશો તો તે સરળ રહેશે. ઉપરાંત માતૃભાષા માત્ર શીખવા માટે જ નહિ તે ઉપરાંત વ્યક્તિને પોતાની આગવી વિચારસરણી

વિકસાવવા, આત્મવિશ્વાસ વધારવા, પોતાની જાતને ઓળખવા જેટલી માતૃભાષા ઉપયોગી છે તેટલી અન્ય ભાષા ઉપયોગી નથી થવાની. માતૃભાષા દ્વારા જ તર્કશક્તિનો વિકાસ થાય છે. માતૃભાષા એ વ્યક્તિગત, સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક ઓળખ વિકસાવે છે. જેથી વ્યક્તિ એક ચોક્કસ મોભો ઊભો કરી શકે છે. વ્યાવસાયિક કે સામાજિક ક્ષેત્રે મૌખિક અને લેખિત અભિવ્યક્તિનું મહત્વ ખૂબ જ છે. તમારા બોલવાના આધારે સામેના પાત્ર તમારા વ્યક્તિત્વ અંગેની ધારણા કરે છે. ત્યારે માતૃભાષામાં રજૂ થયેલા વિચારો વધારે અસરકારક બને છે. યુનેસ્કોના નિયામક ઈરિના બોકોવાએ જણાવ્યું હતું કે " માતૃભાષાનું ગુણવત્તાયુક્ત શિક્ષણ એ બહુભાષી અભિગમનો આવશ્યક ઘટક છે. જે સ્ત્રીઓ, પુરુષો અને તેમના સમાજોના સશક્તિકરણનો પાયો છે."

યુનેસ્કોના મતે દુનિયાની લગભગ ૩૦૦૦ જેટલી ભાષાઓ ધીમે ધીમે લુપ્ત થઈ રહી છે, જેમાં ગુજરાતીનો પણ સમાવેશ થાય છે. ત્યારે એક ગુજરાતી તરીકે આપણા સૌની ફરજ પણ બની રહે છે કે આપણે આપણી માતૃભાષાને બચાવવાનો પ્રયત્ન કરીએ.